

ADAM ZADROGA

SPOŁECZNY WYMIAR MIŁOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ
W ENCYKLIKACH *DILEXIT NOS*, *DEUS CARITAS EST* ORAZ
CARITAS IN VERITATE

THE SOCIAL DIMENSION OF CHRISTIAN LOVE
IN THE ENCYCLICALS *DILEXIT NOS*, *DEUS CARITAS EST* AND *CARITAS IN VERITATE*

Abstract. The article explores the social dimension of love in the teachings of Popes Francis and Benedict XVI, using their encyclicals *Dilexit nos*, *Deus Caritas est*, and *Caritas in Veritate*. The research aims to reveal Christian love as a foundation for a just and solidaristic society, justified by its relevance to contemporary social challenges. Methodologically, the article employs critical textual analysis and comparative evaluation of core concepts. The structured analysis uncovers the unique contributions of each Pope: Francis's emphasis on the heart as a source of social love and Benedict's focus on love intertwined with truth and justice. The findings highlight Christian love as a unifying force for social justice and personal responsibility.

Keywords: Christian love; social love; *Dilexit nos*; *Deus Caritas est*; *Caritas in Veritate*

Miłość odgrywa kluczową rolę nie tylko w wymiarze indywidualnym i duchowym¹, lecz również społecznym, będąc fundamentem relacji międzyludzkich² oraz podstawą budowania sprawiedliwego społeczeństwa³. W encykli-

Dr hab. ADAM ZADROGA, prof. KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Katedra Teologii Moralnej Społecznej; zainteresowania badawcze: etyka biznesu, przedsiębiorczość społeczna (zwłaszcza wymiar aksjonormatywny), katolicka myśl ekonomiczno-społeczna; adres do korespondencji: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: zadroga@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1706-9106>.

¹ Jerzy Bernaciak, "Rola miłości w przeżywaniu cierpienia i śmierci," *Teologia i Moralność* 12/1(21) (2017): 205–33, dostęp 28.10.2024, doi:10.14746/tim.2017.21.1.12.

² Maria Jankowska, "Miłość jako najpełniejszy sposób wyrażania siebie," *Fides et Ratio* 3 (2010): 30–44, dostęp 28.10.2024, <http://parafiakolbe.pl/wp-content/uploads/2022/02/305Jankowska.pdf>.

³ Grzegorz Sudoł, *Rola miłości w życiu indywidualnym i społecznym w świetle nauczania papieża Jana Pawła II* (Kraków: Biblos, 2016). Wojciech Surmiak, *Opcja preferencyjna na rzecz*

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

kach papieży: Franciszka (*Dilexit nos*⁴) i Benedykta XVI (*Deus Caritas est*⁵, *Caritas in Veritate*⁶), miłość ukazana jest jako siła, która nie tylko przekształca jednostki, lecz także struktury społeczne. Podejmując temat społecznego wymiaru miłości chrześcijańskiej w nauczaniu obu papieży, warto zauważyć, że analizowane dokumenty wpisują się w szerszą refleksję Kościoła katolickiego nad rolą miłości w kształtowaniu życia wspólnotowego⁷ i globalnych stosunków społecznych⁸.

Uzasadnienie podjęcia tematu wynika z rosnącego znaczenia teologii moralnej społecznej w debatach na temat sprawiedliwości, solidarności i roli Kościoła w świecie globalnych wyzwań, takich jak nierówności społeczne, kryzysy ekologiczne i ekonomiczne. Analizowane papieskie dokumenty dostarczają bogatej refleksji na temat tego, jak miłość chrześcijańska może kształtować społeczeństwo i przeciwdziałać współczesnym problemom.

Dotychczas ukazało się kilka publikacji analizujących społeczny wymiar miłości w ujęciu papieża Benedykta XVI. Na przykład Andrzej Perzyński analizuje koncepcję miłości społecznej w kontekście encykliki *Deus caritas est*. Autor zauważa, że w ujęciu papieża Benedykta miłość – jako najwyższa cnota – stanowi fundament relacji międzyludzkich i niezbędny element społecznej sprawiedliwości. Ponadto podkreśla, że państwo, choć ważne, nie jest w stanie

ubogich wyrazem miłości społecznej. Studium teologicznomoralne w świetle nauczania Jana Pawła II (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2009).

⁴ Franciszek, *Dilexit nos* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2024).

⁵ Benedykt XVI, *Deus Caritas est* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2005).

⁶ Benedykt XVI, *Caritas in Veritate* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2009).

⁷ Karol Jakubiak, "Kształtowanie postaw miłości we wspólnocie Kościoła w świetle encykliki Jana Pawła II *Evangelium Vitae*," *Teologiczne Studia Siedleckie* XVI 16 (2019): 129–151, dostęp 28.10.2024, doi:10.5281/zenodo.3702384. Dariusz Adamczyk, "Boskość miłości jako dar i zobowiązanie w służbie człowiekowi w świetle dokumentu Benedykta XVI «Deus Caritas est»," *Zeszyty Formacji Katechetów* 72/4 (2018): 89–102, dostęp 28.10.2024, <https://www.zfk.katecheza.Ra.dom.pl/index.php/zfk/article/view/94>. Bogdan Biela, "Rodzina jako komunია życia i miłości w Domowym Kościele Ruchu Światło-Życie," *Studia Pastoralne* 5 (2009): 69–88, dostęp 28.10.2024, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/19906/1/Biela_Rodzina_jako_komunia_zycia.pdf. Ryszard Kamiński, "Przynależność do parafii-wspólnoty miłości w nauczaniu Kościoła współczesnego w Polsce," *Seminare. Poszukiwania Naukowe* 7 (1985): 71–107, dostęp 28.10.2024, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Seminare_Poszukiwania_naukowe/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r1985-t7/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r1985-t7-s71-107/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r1985-t7-s71-107.pdf.

⁸ Cezary Ritter, "Wobec wyzwań globalnych. Uwagi o nauczaniu społecznym Benedykta XVI," *Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL* 96/24/4 (2011): 82–102, dostęp 28.10.2024, <https://czasopisma.kul.pl/ethos/article/download/5921/5590>. Andrzej Zwoliński, "Integracja między narodami jako wyzwanie dla katolickiej nauki społecznej," *Studia Socialia Cracoviensia* 6/1 (10) (2014): 11–28, dostęp 28.10.2024, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_15633_ssc_752/c/752-629.pdf.

zastąpić osobistego zaangażowania w pomoc bliźnim, a miłość chrześcijańska jest konieczna nawet w najbardziej sprawiedliwym społeczeństwie, będąc wyrazem chrześcijańskiej natury i siły moralnej Kościoła⁹. Z kolei Marek Kluz analizuje koncepcję miłości w życiu społecznym na podstawie obu encyklik: *Deus Caritas est* oraz *Caritas in Veritate*. Autor w swoim artykule wypukla przede wszystkim, iż Benedykt XVI wskazuje na miłość jako fundament relacji międzyludzkich i że jest ona niezastąpioną zasadą życia społecznego, która przekracza sprawiedliwość i wspiera dobro wspólne. Wzywa do działania w zgodzie z zasadami miłości i sprawiedliwości w mikro- oraz makrorelacjach, podkreślając znaczenie wspólnotowego dobra dla pełnego rozwoju społecznego¹⁰. Aleksander R. Bańka skupia się natomiast na analizie misji katolików w świecie współczesnym na podstawie encykliki *Caritas in Veritate*. Autor ten zauważa, że papież Benedykt XVI akcentuje znaczenie integralnego humanizmu, który łączy duchowy i społeczny rozwój człowieka, wskazując, że działania katolików powinny opierać się na logice miłości jako bezinteresownego daru i prowadzić do budowania dobra wspólnego¹¹. Artykuł Wiesława Przygody ukazuje zaś misję chrześcijan jako świadków miłości, podkreślając znaczenie czynów, które umacniają wiarygodność głoszenia słowa Bożego. Autor, odwołując się do encyklik Benedykta XVI, wskazuje, że miłość w prawdzie, wyrażona przez bezinteresowną pomoc i służbę innym, jest nieodłącznym wymogiem chrześcijańskiego świadectwa w świecie¹².

W powyższym kontekście, wobec faktu ukazania się najnowszej encykliki papieża Franciszka *Dilexit nos* (24 października 2024 roku), która podejmuje między innymi kwestię miłości w służbie społecznej, warto podjąć problem badawczy koncentrujący się na pytaniu: w jaki sposób papież Franciszek i Benedykt XVI rozumieją społeczny wymiar miłości oraz jak różnią się ich podejścia do miłości jako fundamentu przemian społecznych?

⁹ Andrzej Perzyński, "Miłość społeczna w nauczaniu Benedykta XVI," *Łódzkie Studia Teologiczne* 21/1 (2012): 223–32, dostęp 28.10.2024, <https://bibliotekanauki.pl/articles/502246.pdf>.

¹⁰ Marek Kluz, "Wymagania miłości w życiu społecznym w świetle encyklik *Deus Caritas est* i *Caritas in Veritate* papieża Benedykta XVI," *Studia Nauk Teologicznych PAN* 12 (2017): 191–210, dostęp 28.10.2024, <https://bibliotekanauki.pl/articles/2041049.pdf>.

¹¹ Aleksander R. Bańka, "Misja katolików w świecie współczesnym według encykliki Benedykta XVI *Caritas in Veritate*. Studium analityczne," *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 48, no. 2 (2015): 330–42, dostęp 28.10.2024, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/20167/1/Banka_misja_katolikow_w_swiecie.pdf.

¹² Wiesław Przygoda, "Chrześcijanin świadkiem miłości w świecie. Refleksja pastoralna na podstawie encyklik papieża Benedykta XVI," *Roczniki Pastoralno-Katechetyczne* 3 (58) (2011): 335–348, dostęp 28.10.2024, http://repozytorium.theo-logos.pl/xmlui/bitstream/handle/123456789/8703/Przygoda_Chryscijanin_swiadkiem_milosci_w_swiecie.pdf?sequence=1.

Główny cel artykułu stanowi analiza porównawcza encyklik *Dilexit nos*, *Deus Caritas est* oraz *Caritas in Veritate* pod kątem społecznego wymiaru miłości, a także zbadanie, jak oba podejścia papieskie mogą przyczynić się do współczesnych debat na temat sprawiedliwości społecznej, solidarności i roli miłości w kształtowaniu relacji międzyludzkich i instytucji.

Metody wykorzystane w artykule obejmują krytyczną analizę tekstów źródłowych, porównanie kluczowych pojęć oraz refleksję nad kontekstem nauczania papieży. Metoda porównawcza pozwala ukazać różnice w akcentach między oboma papieżami, a jednocześnie wskazać na komplementarność ich podejść.

Zakres treściowy artykułu – w swej zasadniczej części – obejmuje najpierw (1) omówienie ujęcia miłości jako siły jednoczącej w społeczeństwie u papieży Franciszka i Benedykta XVI, następnie (2) analizę ich refleksji nad miłością jako odpowiedzią na nierówności i niesprawiedliwość społeczną, a także (3) znaczenie osobistej odpowiedzialności za innych. Artykuł przybliży również (4) spojrzenie obu papieży na rolę miłości w kształtowaniu struktur społecznych i instytucji, wskazując na specyfikę ich podejść do miłości społecznej, a na końcu wskazuje na (5) aplikacyjny potencjał analizowanych encyklik dla praktyki społecznej.

1. MIŁOŚĆ JAKO PODSTAWA JEDNOŚCI I SOLIDARNOŚCI SPOŁECZNEJ

W encyklice *Dilexit nos*, papież Franciszek przedstawia miłość jako źródło jedności i solidarności społecznej, która umożliwia zjednoczenie ludzi o różnych światopoglądach i interesach. W centrum tej miłości stoi Serce Jezusa Chrystusa, które symbolizuje boską i ludzką miłość, zdolną do przekraczania podziałów. „Tylko zaczynając od serca, nasze wspólnoty zdołają zjednoczyć różne umysły i wole, oraz uspokoić je, aby Duch mógł nas prowadzić jako sieć braci”¹³. Papież Franciszek widzi miłość jako siłę integrującą społeczeństwo, jednoczącą ludzi w ich różnorodności. Zaznacza przy tym, że ostatecznie to „Najświętsze Serce jest zasadą jednoczącą rzeczywistość”¹⁴.

Benedykt XVI w encyklice *Deus Caritas est* również podkreśla jedność wynikającą z miłości. Zauważa, że: „Miłość Boga i miłość bliźniego są nierozłączne: są jednym przykazaniem. Obydwie te miłości jednak czerpią życie z miłości pochodzącej od Boga, który pierwszy nas umiłował. Tak więc nie

¹³ Franciszek, *Dilexit nos*, 28.

¹⁴ Tamże, 31.

chodzi tu już o «przykazanie» z zewnątrz, które narzuca nam coś niemożliwego, lecz o doświadczenie miłości darowanej z wewnątrz, i tą miłością, zgodnie ze swoją naturą, należy się dzielić z innymi. Miłość wzrasta poprzez miłość. Miłość jest «Boska», ponieważ pochodzi od Boga i łączy nas z Bogiem, a ten jednoczący proces przekształca nas w «My», które przewyciężą nasze podziały i sprawia, że stajemy się jednym, tak, że ostatecznie Bóg jest «wszystkim we wszystkich» (1Kor 15, 28)¹⁵.

Ta wzajemna zależność miłości Boga i człowieka prowadzi do budowania jedności w społeczeństwie, gdyż miłość chrześcijańska nie ogranicza się do relacji osobistych, lecz ma bezpośrednie konsekwencje dla życia społecznego. W podobny sposób Benedykt rozwija tę myśl w *Caritas in Veritate*, gdzie podkreśla, że „miłość prawdy” stanowi fundament sprawiedliwości społecznej i pokoju, co oznacza, że miłość chrześcijańska musi być zakorzeniona w prawdzie o człowieku i społeczeństwie. Papież stwierdza: „Prawdy trzeba szukać, znajdować ją i wyrażać w «ekonomii» miłości, ale z kolei miłość trzeba pojmować, cenić i żyć nią w świetle prawdy. W ten sposób nie tylko przysłużymy się miłości oświeconej prawdą, ale przyczynimy się do uwiarygodnienia prawdy, ukazując jej siłę uwierzytelniania i przekonywania w konkretnym życiu społecznym”¹⁶.

2. MIŁOŚĆ JAKO ODPOWIEDŹ NA NIESPRAWIEDLIWOŚĆ I NIERÓWNOŚCI

Papież Franciszek w *Dilexit nos* kładzie duży nacisk na miłość jako odpowiedź na nierówności społeczne, wojny i niesprawiedliwość. Zwraca uwagę, że współczesny świat cierpi na brak serca, co prowadzi do pogłębiających się problemów społecznych: „można by pomyśleć, że światowe społeczeństwo traci serce”¹⁷. Dla papieża Franciszka, miłość musi być czymś więcej niż uczuciem; powinna prowadzić do działania na rzecz sprawiedliwości i pokoju, szczególnie wobec tych, którzy są wykluczeni i cierpią z powodu niesprawiedliwości społecznej. Ojciec święty wyraża przekonanie, że: „Nasze serce zjednoczone z Sercem Chrystusa jest zdolne do takiego społecznego cudu”¹⁸.

¹⁵ Benedykt XVI, *Deus Caritas est*, 18.

¹⁶ Benedykt XVI, *Caritas in Veritate*, 2.

¹⁷ Franciszek, *Dilexit nos*, 22.

¹⁸ Tamże, 28.

Podobną myśl można znaleźć u Benedykta XVI w *Deus Caritas est*, gdzie zwraca on uwagę na rolę miłości w dawaniu odpowiedzi na różnorakie przejawy niesprawiedliwości i nierówności społecznej. Papież zauważa, że: „Miłość-caritas – zawsze będzie konieczna również w najbardziej sprawiedliwej społeczności. Nie ma takiego sprawiedliwego porządku państwowego, który mógłby sprawić, że posługa miłości byłaby zbędna. Kto usiłuje uwolnić się od miłości, będzie gotowy uwolnić się od człowieka jako człowieka”¹⁹. Wyjaśnia dalej, że „człowiek cierpiący – każdy człowiek – potrzebuje: pełnego miłości osobistego oddania”²⁰. Benedykt XVI widzi więc miłość chrześcijańską jako siłę, która nie może być oddzielona od troski o sprawiedliwość społeczną, podkreślając, że Kościół ma obowiązek angażować się w pomoc charytatywną i wspierać struktury społeczne, które sprzyjają równości i sprawiedliwości.

W encyklice *Caritas in Veritate* Benedykt XVI rozwija te idee podkreślając, że „autentyczny rozwój człowieka dotyczy całości jego osoby we wszystkich jej wymiarach. Bez perspektywy życia wiecznego, postęp ludzki na tym świecie pozbawiony jest oddechu. Zamknięty w ramach historii, wystawiony jest na ryzyko, że będzie sprowadzony jedynie do tego, by coraz więcej mieć. W ten sposób ludzkość traci odwagę, by być gotową na przyjęcie wyższych dóbr, na wielkie i bezinteresowne inicjatywy wypływające z miłości powszechnej”²¹. Jednocześnie Papież zauważa, że: „Kiedy państwo promuje, naucza lub wprost narzuca pewne formy ateizmu praktycznego, pozbawia swoich obywateli siły moralnej i duchowej, niezbędnej do zaangażowania się w integralny rozwój ludzki i przeszkadza im postępować naprzód z nowym dynamizmem w swoim zaangażowaniu w bardziej wielkoduszną ludzką odpowiedź na miłość Bożą”²².

3. OSOBISTA ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA INNYCH

Papież Franciszek w *Dilexit nos* podkreśla, że serce człowieka, będące centrum jego emocji i decyzji, musi otworzyć się na innych, aby mogło w pełni realizować miłość społeczną. Píše, że „serce jest jednocześnie miejscem szczerości, w którym nie można oszukiwać ani udawać”²³. Miłość, która rodzi

¹⁹ Benedykt XVI, *Deus Caritas est*, 28.

²⁰ Tamże.

²¹ Benedykt XVI, *Caritas in Veritate*, 11.

²² Tamże, 29.

²³ Franciszek, *Dilexit nos*, 5.

się w sercu, musi przekładać się na odpowiedzialność za innych i prowadzić do konkretnych działań na rzecz dobra wspólnego.

Benedykt XVI w *Deus Caritas est* podkreśla podobny wątek, wskazując, że miłość chrześcijańska jest wyrazem odpowiedzialności za drugiego człowieka. Zwraca uwagę, że miłość „jest możliwa i możemy ją realizować, bo jesteśmy stworzeni na obraz Boga”²⁴. Oznacza to, że człowiek staje się w pełni sobą (człowiekiem-obrazem Boga), gdy otwiera się na miłość do bliźniego i przyjmuje odpowiedzialność za jego dobro. Ponadto, papież pisze o miłości bliźniego jako takiej, która wynika ze spotkania z Bogiem. Podkreśla, że miłość bliźniego „polega właśnie na tym, że Kocham w Bogu i z Bogiem również innego człowieka, którego w danym momencie może nawet nie znam lub do którego nie czuję sympatii. Taka miłość może być urzeczywistniona jedynie wtedy, kiedy jej punktem wyjścia jest intymne spotkanie z Bogiem, spotkanie, które stało się zjednoczeniem woli, a które pobudza także uczucia. Właśnie wtedy uczę się patrzeć na inną osobę nie tylko jedynie moimi oczyma i poprzez moje uczucia, ale również z perspektywy Jezusa Chrystusa”²⁵.

W *Caritas in Veritate* Benedykt XVI dodaje, że ta odpowiedzialność nie jest tylko moralnym obowiązkiem, lecz także wyrazem miłości, która zakłada troskę o godność każdego człowieka, szczególnie w kontekście globalnych wyzwań, takich jak ubóstwo, nierówności i troska o środowisko naturalne. Papież wskazuje na kategorię „miłości w prawdzie” jako podstawę działania moralnego i odpowiedzialności społecznej, podkreślając zarazem, że sprawiedliwość oraz dobro wspólne są kluczowe w zaangażowaniu społecznym²⁶. Akcentuje również potrzebę etycznego współdziałania na rzecz integralnego rozwoju ludzi i narodów²⁷. Benedykt XVI wyraźnie podkreśla, że rozwój ludzki wymaga odpowiedzialności oraz uwzględnienia godności każdej osoby, w szczególności w kontekście globalnych problemów i ich moralnych implikacji²⁸. Wskazuje na przykład na konieczność uwzględnienia sprawiedliwości w gospodarce, a także zwraca uwagę na odpowiedzialność społeczną i ekonomiczną wobec potrzebujących oraz na znaczenie troski o dobro wspólne w obliczu globalnych wyzwań²⁹.

²⁴ Benedykt XVI, *Deus Caritas est*, 39.

²⁵ Tamże, 18.

²⁶ Benedykt XVI, *Caritas in Veritate*, 6.

²⁷ Tamże, 9.

²⁸ Tamże, 16.

²⁹ Tamże, 37.

4. MIŁOŚĆ A STRUKTURY SPOŁECZNE

Obaj papieże podkreślają, że miłość chrześcijańska nie może ograniczać się jedynie do osobistych relacji, lecz musi wyrażać się również przez zaangażowanie w sprawiedliwe struktury społeczne. Papież Franciszek w *Dilexit nos* pisze: „Poważne traktowanie serca ma konsekwencje społeczne”³⁰. Miłość, która wynika z serca, musi prowadzić do budowania struktur społecznych opartych na solidarności, sprawiedliwości i dobru wspólnym. Miłość społeczna jest więc zdolna do przekształcania struktur i relacji międzyludzkich, budując świat bardziej sprawiedliwy. Niemniej jednak, by to osiągnąć, jak pisze Ojciec święty Franciszek: „Potrzebujemy pomocy Bożej miłości. Udajmy się do Serca Chrystusa, tego centrum Jego istoty, które jest gorejącym ogniskiem miłości Bożej i ludzkiej oraz najwyższą pełnią, jaką może osiągnąć człowiek. To tam, w tym Sercu, ostatecznie rozpoznajemy samych siebie i uczymy się kochać”³¹.

Podobnie Benedykt XVI w *Caritas in Veritate* wskazuje, że „miłość w prawdzie” musi kierować nie tylko działaniami jednostek, lecz również całymi strukturami społecznymi i gospodarczymi. Papież zwraca uwagę, że globalne problemy, takie jak niesprawiedliwość ekonomiczna czy degradacja środowiska naturalnego, wymagają podejścia opartego na miłości i prawdzie, co oznacza, że miłość musi być ściśle powiązana również z zaufaniem i odpowiedzialnością moralną w działalności społecznej. Dlatego w tym kontekście przypomina o roli nauki społecznej Kościoła. Zdaniem papieża, jest ona „głoszeniem prawdy miłości Chrystusa w społeczeństwie. Nauka ta jest posługą miłości, ale w prawdzie. (...) Prawdy tej potrzebują: rozwój, dobrobyt społeczny i właściwe rozwiązywanie poważnych problemów społeczno-ekonomicznych, trapiących ludzkość. (...) Bez prawdy, bez zaufania i miłości do prawdy, nie ma świadomości i odpowiedzialności społecznej, a działalność społeczna zostaje uzależniona od prywatnych interesów i logiki władzy, prowadząc do dzielenia społeczeństwa, a tym bardziej społeczeństwa zmierzającego do globalizacji, w trudnych momentach jak obecnie”³².

Papież Benedykt XVI w encyklice *Deus Caritas est* zwraca ponadto uwagę na to, że nawet w idealnie sprawiedliwym społeczeństwie, w którym każdy ma zapewnione podstawowe potrzeby, działalność charytatywna – bazująca na miłości-caritas – wciąż ma głęboki sens. Przestrzega bowiem, że sprowa-

³⁰ Franciszek, *Dilexit nos*, 29.

³¹ Tamże, 30.

³² Benedykt XVI, *Caritas in Veritate*, 5.

dzanie ludzkiego życia wyłącznie do kwestii materialnych – do zapewnienia chleba czy środków do życia – pomija duchowy i emocjonalny wymiar człowieka. Człowiek – przypomina Ojciec święty – potrzebuje czegoś więcej niż tylko materialnego bezpieczeństwa; potrzebuje również więzi, wsparcia, gestów miłości i solidarności, które są wyrazem pełni ludzkiej godności. Dlatego Benedykt XVI stwierdza: „Opinie, według których sprawiedliwe struktury czyniłyby zbytecznymi dzieła charytatywne, faktycznie kryją w sobie również materialistyczną koncepcję człowieka: założenie, według którego człowiek miałby żyć «samym chlebem» (por. Mt 4, 4; por. Pwt 8, 3) – przekonanie, które upokarza człowieka i nie uznaje tego, co jest specyficznie ludzkie”³³.

5. APLIKACYJNY POTENCJAŁ ENCYKLIK DLA PRAKTYKI SPOŁECZNEJ

W kontekście współczesnych wyzwań społecznych oba ujęcia – Benedykta XVI, który akcentuje prawdę i sprawiedliwość, oraz Franciszka, kładącego nacisk na serce i solidarność – oferują uzupełniające się perspektywy, które mogą być szczególnie skuteczne w praktyce społecznej, jeśli zastosuje się je w połączeniu. Każde ujęcie wnosi istotne elementy: Benedykt podkreśla etyczny i prawdziwościowy aspekt miłości, natomiast Franciszek nadaje jej wyraźniejszy wymiar emocjonalny i relacyjny, otwarty na różnorodność społeczną.

Podjęcie papieża Benedykta XVI, zakorzenione w koncepcji *caritas in veritate*, może być bardziej odpowiednie w sytuacjach, które wymagają uporządkowanej struktury i etycznego fundamentu w instytucjach oraz działaniach na rzecz sprawiedliwości społecznej. Jest to szczególnie istotne w kontekście problemów ekonomicznych, systemów społecznych i politycznych, gdzie miłość społeczna wymaga integracji z prawdą i sprawiedliwością. Dzięki temu podejściu działania społeczne zyskują fundament teologiczny i moralny, który wykracza poza sentymentalizm, wymagając od jednostek i instytucji podejmowania odpowiedzialnych decyzji. Przykładowo, w polityce społecznej ten model może prowadzić do tworzenia regulacji prawnych, które wspierają sprawiedliwość i równość, zakładając przy tym etyczne zobowiązanie do troski o wszystkich obywateli.

Podjęcie papieża Franciszka, zorientowane na miłość jako siłę jednoczącą i społecznie przekształcającą, jest z kolei bardziej odpowiednie w środowiskach wymagających integracji międzykulturowej i w działaniach na rzecz

³³ Benedykt XVI, *Deus Caritas est*, 28.

grup marginalizowanych. Franciszek koncentruje się na sercu i emocjach, promując autentyczne relacje między ludźmi, co jest szczególnie wartościowe w sytuacjach społecznych, które wymagają empatii i indywidualnego zaangażowania. Jego podejście może być kluczowe w pracy z grupami wykluczonymi, gdzie bezpośrednia pomoc i empatia mogą przekroczyć bariery kulturowe i religijne. Model Franciszka można z powodzeniem stosować w organizacjach charytatywnych i projektach lokalnych, które wspierają wspólnoty w kryzysie, angażując ludzi bez względu na ich pochodzenie.

Zarówno podejście Benedykta, jak i Franciszka ma swoje mocne strony, które można wykorzystać łącznie w celu uzyskania kompleksowej odpowiedzi na różnorodne wyzwania społeczne. W praktyce społecznej można stosować podejście, w którym:

a) Wprowadzanie struktur sprawiedliwości i etycznych ram (Benedykt XVI) stanowi fundament dla podejmowania działań społecznych, gdzie tworzone są systemy wsparcia oparte na sprawiedliwości społecznej, a instytucje działają w zgodzie z uniwersalnymi zasadami prawdy i dobra wspólnego.

b) Wzmacnianie bezpośrednich relacji międzyludzkich i empatii (Franciszek) staje się praktycznym narzędziem do budowania wspólnotowych więzi i integracji. Dzięki temu każdy, bez względu na pozycję społeczną, może uczestniczyć w budowaniu solidarności i brać odpowiedzialność za wspólnotę.

Łącząc te podejścia, można wyobrazić sobie model organizacji społecznej, który ma solidne podstawy etyczne, a jednocześnie jest otwarty na dialog, różnorodność i ludzkie doświadczenie. W ten sposób miłość społeczna, połączona z prawdą i autentycznym zaangażowaniem emocjonalnym, mogłaby prowadzić do bardziej zrównoważonego i ludzkiego podejścia do współczesnych wyzwań, takich jak nierówności społeczne, migracja czy ochrona środowiska naturalnego.

WNIOSKI

Wnioski z przedstawionej analizy ukazują miłość chrześcijańską jako zasadniczy fundament jedności społecznej, sprawiedliwości i odpowiedzialności indywidualnej oraz wspólnotowej. W analizowanych encyklikach papieży Franciszka i Benedykta XVI miłość staje się siłą integrującą, której celem jest budowanie bardziej sprawiedliwego i solidarnego społeczeństwa.

Po pierwsze, podkreślając rolę miłości jako podstawy jedności, obaj papieże zwracają uwagę, że chrześcijańska miłość przenika granice wyznawa-

nych wartości czy interesów, łącząc ludzi wokół wspólnego dobra. Zjednoczenie to wywodzi się z głębokiej wiary, że Serce Jezusa jest źródłem zarówno Boskiej, jak i ludzkiej miłości, co umożliwia przewyciężanie różnic i budowanie pokoju społecznego. Oznacza to, że tylko przez miłość można zintegrować społeczeństwo i umożliwić jego rozwój.

Po drugie, Franciszek i Benedykt XVI podkreślają, że miłość chrześcijańska nie jest tylko uczuciem, lecz musi prowadzić do działania. Miłość, która kieruje się na sprawiedliwość, staje się aktywną odpowiedzią na nierówności, niesprawiedliwość i marginalizację. Papieże wskazują, że tylko miłość prowadząca do działań na rzecz pokoju i sprawiedliwości może przeciwstawić się pogłębiającej się społecznej obojętności, będącej źródłem współczesnych kryzysów. Ta forma miłości jest zobowiązaniem, które wymaga od człowieka aktywnej postawy wobec społecznych problemów i struktur zła.

Po trzecie, w przeniechanizowanych encyklikach podkreśla się, że miłość musi być zakorzeniona w indywidualnym sercu człowieka, prowadząc do poczucia odpowiedzialności za bliźnich. Papieże nawołują, aby chrześcijańska miłość nie pozostawała abstrakcyjną wartością, lecz aby przekładała się na konkretne działania wobec innych ludzi, zwłaszcza tych w potrzebie. To osobiste zaangażowanie wzmacnia wspólnotowe więzi i kształtuje ludzi, którzy w swoich codziennych relacjach i decyzjach kierują się troską o dobro wspólne.

Po czwarte, zarówno Franciszek, jak i Benedykt XVI wskazują, że miłość chrześcijańska nie może być jedynie domeną osobistych relacji, lecz powinna wyrażać się w zaangażowaniu w budowę sprawiedliwych struktur społecznych. Miłość zakorzeniona w prawdzie i sprawiedliwości stanowi „motor” zmian, który dąży do przekształcania niesprawiedliwych struktur i systemów społecznych. Papieże nawołują do podejmowania działań w skali makro, które opierają się na zasadach solidarności, godności i sprawiedliwości społecznej. Wymaga to zarówno przemiany osobistej, jak i społecznej, co jest szczególnie istotne w obliczu globalnych wyzwań, takich jak nierówności ekonomiczne czy ochrona środowiska naturalnego.

Podsumowując, miłość chrześcijańska, jak przedstawiono to na podstawie nauczania obu papieży, pełni rolę fundamentalnej zasady organizującej życie jednostki i społeczeństwa. Jest źródłem jedności, odpowiedzią na niesprawiedliwość, wyrazem osobistej odpowiedzialności za dobro wspólne oraz inspiracją do tworzenia sprawiedliwych struktur społecznych.

BIBLIOGRAFIA

- Adamczyk, Dariusz. "Boskość miłości jako dar i zobowiązanie w służbie człowiekowi w świetle dokumentu Benedykta XVI «Deus Caritas est»." *Zeszyty Formacji Katechetów* 72/4 (2018): 89–102. Dostęp 28.10.2024. <https://www.zfk.katecheza.radom.pl/index.php/zfk/article/view/94>.
- Bańka, Aleksander R. "Misja katolików w świecie współczesnym według encykliki Benedykta XVI Caritas in Veritate. Studium analityczne." *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 48/2 (2015): 330–342. Dostęp 28.10.2024. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/20167/1/Banka_misja_katolikow_w_swiecie.pdf.
- Benedykt XVI. *Deus Caritas est*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2005.
- Benedykt XVI. *Caritas in Veritate*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2009.
- Bernaciak, Jerzy. "Rola miłości w przeżywaniu cierpienia i śmierci." *Teologia i Moralność* 12/1(21) (2017): 205–33. Dostęp 28.10.2024. doi:10.14746/tim.2017.21.1.12.
- Biela, Bogdan. "Rodzina jako komunია życia i miłości w Domowym Kościele Ruchu Światło-Życie." *Studia Pastoralne* 5 (2009): 69–88. Dostęp 28.10.2024. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/19906/1/Biela_Rodzina_jako_komunia_zycia.pdf.
- Franciszek. *Dilexit nos*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2024.
- Jakubiak, Karol. "Kształtowanie postaw miłości we wspólnocie Kościoła w świetle encykliki Jana Pawła II Evangelium Vitae." *Teologiczne Studia Siedleckie* XVI/16 (2019): 129–51. Dostęp 28.10.2024. doi:10.5281/zenodo.3702384.
- Jankowska, Maria. "Miłość jako najpełniejszy sposób wyrażania siebie." *Fides et Ratio* 3 (2010): 30–44. Dostęp 28.10.2024. <http://parafiakolbe.pl/wp-content/uploads/2022/02/305Jankowska.pdf>.
- Kamiński, Ryszard. "Przynależność do parafii-wspólnoty miłości w nauczaniu Kościoła współczesnego w Polsce." *Seminare. Poszukiwania Naukowe* 7 (1985): 71–107. Dostęp 28.10.2024. https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Seminare_Poszukiwania_naukowe/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r1985-t7/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r1985-t7-s71-107/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r1985-t7-s71-107.pdf.
- Kluz, Marek. "Wymagania miłości w życiu społecznym w świetle encyklik Deus Caritas est i Caritas in Veritate papieża Benedykta XVI." *Studia Nauk Teologicznych PAN* 12 (2017): 191–210. Dostęp 28.10.2024. <https://bibliotekanauki.pl/articles/2041049.pdf>.
- Perzyński, Andrzej. "Miłość społeczna w nauczaniu Benedykta XVI." *Łódzkie Studia Teologiczne* 21/1 (2012): 223–32. Dostęp 28.10.2024. <https://bibliotekanauki.pl/articles/502246.pdf>.
- Przygoda, Wiesław. "Chrześcijanin świadkiem miłości w świecie. Refleksja pastoralna na podstawie encyklik papieża Benedykta XVI." *Roczniki Pastoralno-Katechetyczne* 3 (58) (2011): 335–48. Dostęp 28.10.2024. http://repozytorium.theo-logos.pl/xmlui/bitstream/handle/123456789/8703/Przygoda_Chrecscijanin_swiadkiem_milosci_w_swiecie.pdf?sequence=1.
- Ritter, Cezary. "Wobec wyzwań globalnych. Uwagi o nauczaniu społecznym Benedykta XVI." *Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL* 96/24/4 (2011): 82–102. Dostęp 28.10.2024. <https://czasopisma.kul.pl/ethos/article/download/5921/5590>.
- Sudoł, Grzegorz. *Rola miłości w życiu indywidualnym i społecznym w świetle nauczania papieża Jana Pawła II*. Kraków: Biblos, 2016.
- Surmiak, Wojciech. *Opcja preferencyjna na rzecz ubogich wyrazem miłości społecznej. Studium teologicznomoralne w świetle nauczania Jana Pawła II*. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2009.

Zwoliński, Andrzej. "Integracja między narodami jako wyzwanie dla katolickiej nauki społecznej." *Studia Socialia Cracoviensia* 6/1 (10) (2014): 11–28. Dostęp 28.10.2024. https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_15633_ssc_752/c/752-629.pdf.

SPOŁECZNY WYMIAR MIŁOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ
W ENCYKLIKACH *DILEXIT NOS*, *DEUS CARITAS EST* ORAZ *CARITAS IN VERITATE*

Streszczenie

Artykuł analizuje społeczny wymiar miłości w nauczaniu papieży Franciszka i Benedykta XVI, opierając się na ich encyklikach *Dilexit nos*, *Deus Caritas est* oraz *Caritas in Veritate*. Celem badań jest ukazanie chrześcijańskiej miłości jako fundamentu sprawiedliwego i solidarnego społeczeństwa, co uzasadnia jej znaczenie wobec współczesnych wyzwań społecznych. Metodyka obejmuje krytyczną analizę tekstu oraz porównanie rozumienia kluczowych pojęć. Struktura analizy ukazuje unikatowe spojrzenia obu papieży: Franciszek kładzie nacisk na serce jako źródło miłości społecznej, a Benedykt akcentuje związek miłości z prawdą i sprawiedliwością. Wnioski wskazują na chrześcijańską miłość jako siłę jednoczącą odpowiedzialność osobistą z wysiłkami na rzecz dobra wspólnego i sprawiedliwości społecznej.

Słowa kluczowe: miłość chrześcijańska; miłość społeczna; *Dilexit nos*; *Deus Caritas est*; *Caritas in Veritate*